

Říšská propaganda na Ukrajině (foto z knihy Avantgarde für Europa: Ausländische Freiwillige in Wehrmacht und Waffen-SS, 2004)

Autor: Karel Veliký

V původních a dominujících říšských plánech se území dnešní Ukrajiny mělo stát příkladnou kolonií, zdrojem surovin, potravin a levné pracovní síly (do září 1942 putovalo za prací do Říše jeden a půl milionu Ukrajinců), a nahradit tak Němcům koloniální državy, které si západní velmoci v předchozích staletích dobyly v Africe, Asii i jinde. Drang nach Osten představuje geopoliticky a historicky daný směr výboje. Zatímco pro západní, haličské části se předpokládalo, že domorodé obyvatelstvo časem k Německé říši přilne obdobně, jako za stopadesátileté nadvlády k Říši rakousko-uherské, pro východní oblasti se počítalo s osídlováním germánskými kolonisty. Domorodecké samosprávy přitom v hierarchii neměly překročit určitý stupeň (poradní sbory, pomocné organizace). Překážkou těchto záměrů byl ovšem radikální ukrajinský nacionalismus, tíhnoucí ze své podstaty – jako každý nacionalismus – již více ke vzdáleným představám (současná historiografie proto hovoří o „intelektuálních konstruktech“) než k bezprostřední rodné hroudě. A tyto představy byly neslučitelné s říšskými: již od září 1941 byli proto jejich přední nositelé často internováni v německých koncentračních táborech, kde požívali statutu čestných vězňů.

Necitelný způsob vedení německé správy, podmíněný mentalitou vítězného dobyvatele, zřejmou kulturní organizačně-technickou převahou, jakož i přirozenými předsudky a umělou indoktrinací, však brzy zklamal i tu širokou vrstvu ukrajinského obyvatelstva, která německou armádu v létě vítala jako osvoboditelku ze sovětsko-bolševického jha. Přesto se desetitisíce, ba statisíce Ukrajinců rozhodlo sloužit novým pánům v tzv. ochranných praporech a u jednotek pomocné policie, které nabývaly postupně na významu s rostoucím partyzánským hnutím. Nemalou úlohu v tom dozajista hrálo hospodářské zabezpečení rodin z německého žoldu. Další možnosti tohoto uplatnění skýtala domobrana, střežící infrastrukturu, pomoc v protiletectvé obraně a také dozorování v německých koncentračních táborech – všechny ukrajinské jednotky podléhaly již tehdy vyššímu velení SS.

Když začínalo být jasné, že „východní tažení“ jen tak neskončí, posilovala tím nejen pozice „slovanské lobby“ v SS: vždyť spletité vztahy mezi ukrajinskými nacionálně-protibolševickými iniciativami a hitlerovským hnutím se datují od počátků dvacátých let a procházely řadou peripetií, z nichž nejzávažnější byl pakt Ribbentrop-Molotov. Alfred Rosenberg, původně baltský Němec, byl rozhodným zastáncem politiky obracení národů bývalých okrajových sovětských republik proti moskevskému centru, jeho návrhy na zřízení ukrajinské národní reprezentace a znovuotevření kyjevské univerzity však ještě byly odsunuty. Podporu nenašel ani návrh guvernéra Generální gouvernementu dr. Otto Wächtera, brigadeführera SS, přimlouvající se za nasazování ukrajinských nacionalistů proti těm polským. Teprve Sturmbannführer Fritz Arlt, udržující dobré styky s ukrajinskými předáky, angažující se neúnavně ve prospěch založení ukrajinského výboru a v záležitostech dosavadního zárodku vytoužené ukrajinské národní armády (legiony Roland a Nachtigall), dosáhl rozhodujícího průlomu, když v březnu 1943 dal Heinrich Himmler souhlas k vytvoření první ukrajinské divize Zbraní SS, v níž Arltovi ukrajinští přátelé chtěli vidět další významný krok k „národnímu vojsku“ coby základu státnosti. A kupodivu se nemýlili...

Přihlásilo se přibližně sto tisíc dobrovolníků, z nichž čtrnáct tisíc bylo vybráno pro výcvik v nové granátnické divizi, která v červnu třiačtyřicátého obdržela název 14. Waffen Grenadierdivision der SS, galizische Nr. 1. Nesměla se tedy ještě nazývat „ukrajinskou“ a její vojáci nosili na rukávu štítek s emblémem haličského lva z 13. století (platila i další omezení). To se změnilo po prvním bojovém nasazení, kdy se jádro divize dostalo do obklíčení a z jedenácti tisíc mužů se zpět k Němcům probilo jen asi tři tisíce; další tisícovka se připojila k Banderovým oddílům. Po doplnění stavů ze záloh a policejních pluků byla v listopadu 1944 již ustavena **14. Waffen Grenadierdivision der SS, ukrainische Nr. 1**. Ta byla nasazena nejprve proti povstání na Slovensku a pak proti Titovým partyzánům v Jugoslávii. A v březnu 1945 se z tohoto útvaru za bojové zásluhy (dezerce byly minimální) a prolitou krev opravdu stala **1. divize Ukrajinské národní armády**, jejíž existence usnadnila jednání se spojenci, jimž se vzdala v květnu v dnešním Rakousku. Nutno dodat, že ukrajinští radikální nacionalisté i na říšské straně pochopitelně vždy sledovali vlastní, tj. ukrajinské zájmy – a mnozí už tehdy počítali s tím, že Rusko s Německem se válkou naprosto vyčerpají, takže se budou muset vzdát nároků na východní Evropu, v níž převládnou zájmy Angloameričanů. Že to ale budou teprve vnuci a pravnucci někdejších esesmanů, kdo se ocitne v této konstelaci – vojensky pacifikovaného, byť sjednoceného Německa, a do defenzívy zahnaného Ruska, které po devadesátém roce rychle přišlo o území, které si dobývalo v předcházející čtvrti tisíciletí – to si na jaře pětáctýřicátého zřejmě nedokázal představit opravdu nikdo...

*Sturmbannführer
Mykola Palijenko
zahynul v obklíčení
Brody-Tarnov.
Všimněte si nášivky s
emblémem
haličského lva na
uniformě.*